

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

11. prosinca 2007. (*)

„Pomorski promet – Pravo poslovnog nastana – Temeljna prava – Ciljevi socijalne politike Zajednice – Kolektivno djelovanje koje poduzima sindikalna organizacija protiv privatnog poduzeća – Kolektivni ugovor kojim se poduzeće odvrća od registracije broda pod zastavom druge države članice”

U predmetu C-438/05,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 234. UEZ-a, koji je uputio Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Žalbeni sud, Engleska i Wales, Građanski odjel, Ujedinjena Kraljevina), odlukom od 23. studenoga 2005., koju je Sud zaprimio 6. prosinca 2005., u postupku

International Transport Workers' Federation,

Finnish Seamen's Union

protiv

Viking Line ABP,

OÜ Viking Line Eesti,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: V. Skouris, predsjednik, P. Jann, A. Rosas, K. Lenaerts, U. Löhmus i L. Bay Larsen, predsjednici vijeća, R. Schintgen (izvjestitelj), R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, J. Makarczyk, P. Kūris, E. Levits i A. Ó Caoimh, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Poiares Maduro,

tajnik: L. Hewlett, glavna administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 10. siječnja 2007.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za International Transport Workers' Federation, M. Brealey, *QC*, uz asistenciju M. Demetriou, *barrister*, koje je ovlastila D. Fitzpatrick, *solicitor*,
- za Finnish Seamen's Union, M. Brealey, *QC*, uz asistenciju M. Demetriou, *barrister*, koje je ovlastio J. Tatten, *solicitor*,
- za Viking Line ABP i OÜ Viking Line Eesti, M. Hoskins, *barrister*, kojeg su ovlastili I. Ross i J. Blacker, *solicitors*,

- za vladu Ujedinjene Kraljevine, E. O'Neill, u svojstvu agenta, uz asistenciju D. Andersona, QC, te J. Swifta i S. Lee, *barristers*,
- za belgijsku vladu, A. Hubert, u svojstvu agenta,
- za češku vladu, T. Boček, u svojstvu agenta,
- za dansku vladu, J. Molde, u svojstvu agenta,
- za njemačku vladu, M. Lumma i C. Schulze-Bahr, u svojstvu agenata,
- za estonsku vladu, L. Uibo, u svojstvu agenta,
- za francusku vladu, G. de Bergues i O. Christmann, u svojstvu agenata,
- za Irsku, D. O'Hagan, u svojstvu agenta, uz asistenciju E. Fitzsimonsa i B. O'Moorea, SC, te N. Traversa, *BL*,
- za talijansku vladu, I. M. Braguglia, u svojstvu agenta, uz asistenciju G. Albenzija, *avvocato dello Stato*,
- za latvijsku vladu, E. Balode-Buraka i K. Bārdiņa, u svojstvu agenata,
- za austrijsku vladu, C. Pesendorfer i G. Hesse, u svojstvu agenata,
- za poljsku vladu, J. Pietras i M. Korolec, u svojstvu agenata,
- za finsku vladu, E. Bygglin i A. Guimaraes-Purokoski, u svojstvu agenata,
- za švedsku vladu, A. Kruse i A. Falk, u svojstvu agenata,
- za norvešku vladu, K. Waage, K. Fløistad i F. Sejersted, u svojstvu agenata,
- za Komisiju Europskih zajednica, F. Benyon, J. Enegren i K. Simonsson, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 23. svibnja 2007.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se, s jedne strane, na tumačenje članka 43. UEZ-a i, s druge strane, na tumačenje Uredbe Vijeća (EEZ) br. 4055/86 od 22. prosinca 1986. o primjeni načela slobode pružanja usluga u pomorskom prometu između država

članica te između država članica i trećih zemalja (SL L 378, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 8., str. 3.).

- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između International Transport Workers' Federation (u daljnjem tekstu: ITF) i Finnish Seamen's Union (Suomen Merimies-Unioni ry, u daljnjem tekstu: FSU) s jedne strane i Viking Line ABP (u daljnjem tekstu: Viking) i njegovog društva kćeri OÜ Viking Line Eesti (u daljnjem tekstu: Viking Eesti) s druge strane u vezi s kolektivnim djelovanjem ili prijetnjom kolektivnog djelovanja kako bi se Viking odvratilo od promjene finske zastave na jednom od svojih brodova i registracije broda pod zastavom druge države članice.

Pravni okvir

Pravo Zajednice

- 3 Članak 1. stavak 1. Uredbe br. 4055/86 propisuje:

„Sloboda pružanja usluga pomorskog prometa između država članica te između država članica i trećih zemalja primjenjuje se u pogledu državljana država članica koji imaju poslovni nastan u državi članici koja nije država članica osobe kojoj su usluge namijenjene.”

Nacionalno pravo

- 4 Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da se članak 13. finskog Ustava, kojim se svim pojedincima dodjeljuje sloboda sindikalnog udruživanja i sloboda udruživanja s ciljem zaštite svojih interesa, tumači u smislu da se njime sindikatima omogućuje poduzimanje kolektivnog djelovanja protiv trgovačkih društava radi obrane interesa radnika.
- 5 Međutim, u Finskoj pravo na štrajk podliježe određenim ograničenjima. Stoga se prema sudskoj praksi Vrhovnog suda te države na taj članak osobito nije moguće pozvati ako je štrajk protivan moralu ili zabranjen nacionalnim pravom ili pravom Zajednice.

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 6 Viking, trgovačko društvo osnovano u skladu s finskim pravom, važan je trajektni prijevoznik. Posluje sa sedam brodova, uključujući brod Rosella, koji pod finskom zastavom osigurava pomorsku vezu između Tallinna (Estonija) i Helsinkija (Finska).
- 7 FSU je finski sindikat pomoraca koji ima oko 10.000 članova. Članovi posade broda Rosella članovi su FSU-a. FSU je član ITF-a, međunarodnog saveza sindikata prometnih radnika sa sjedištem u Londonu (Ujedinjena Kraljevina). ITF okuplja 600 sindikata sa sjedištem u 140 različitih država.
- 8 Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da je jedna od glavnih politika ITF-a borba protiv zastave pogodnosti. Primarni je cilj te politike, s jedne strane, uspostava stvarne veze između zastave broda i državljanstva vlasnika i, s druge strane, zaštita i jačanje uvjeta rada posade na brodovima koji plove pod

zastavom pogodnosti. ITF smatra da je brod registriran pod zastavom pogodnosti ako su stvarno vlasništvo i nadzor tog broda u državi koja nije država zastave. U skladu s politikom ITF-a, samo sindikati s poslovnim nastanom u državi stvarnog vlasnika imaju pravo sklapati kolektivne ugovore koji se odnose na taj brod. Kampanja borbe protiv zastave pogodnosti provodi se bojkotima i drugim akcijama solidarnosti među radnicima.

- 9 Sve dok je Rosella pod finskom zastavom, Viking je u skladu s finskim pravom i uvjetima primjenjivog kolektivnog ugovora obavezan posadi isplaćivati plaće na razini jednakoj onoj u Finskoj. Plaće estonske posade niže su od plaća finske posade. Rosella je poslovala s gubitkom kao posljedica izravnog tržišnog natjecanja s estonskim brodovima koji osiguravaju jednaku pomorsku vezu s manjim troškovima plaća. Umjesto prodaje broda, Viking je u listopadu 2013. namjeravao promijeniti zastavu broda i registrirati brod u Estoniji ili Norveškoj kako bi sklopio novi kolektivni ugovor sa sindikatom koji ima poslovni nastan u jednoj od tih država.
- 10 U skladu s finskim pravom, Viking je o svojim planovima obavijestio FSU i posadu broda Rosella. Na sastancima stranaka FSU je jasno izrazio svoje protivljenje tim planovima.
- 11 FSU je 4. studenoga 2003. poslao poruku elektroničke pošte ITF-u u kojoj je opisao plan promjene zastave broda Rosella. Nadalje, u toj je poruci bilo navedeno da „je stvarno vlasništvo broda Rosella u Finskoj i da stoga FSU zadržava pravo na pregovore s Vikingom”. FSU je zatražio od ITF-a da tu informaciju prosljedi svim sindikatima članovima i da ih pozove da ne započiju pregovore s Vikingom.
- 12 ITF je 6. studenoga 2003. poslao okružnicu (u daljnjem tekstu: okružnica ITF-a) svojim članovima u kojoj je od njih zatražio da ne započiju pregovore s društvima Viking ili Viking Eesti, pri čemu se od članova očekivalo da slijede tu preporuku zbog načela solidarnosti između sindikata i rizika da će im u slučaju nepoštovanja okružnice biti određene sankcije.
- 13 Sporazum o broju zaposlenika za brod Rosella istekao je 17. studenoga 2003. i stoga FSU od tog datuma više nije imao obvezu socijalnog mira koja je određena finskim pravom. Stoga je najavio štrajk i zatražio od Vikinga da, s jedne strane, poveća broj članova posade na brodu Rosella za osam osoba i, s druge strane, da odustane od svojeg plana promjene zastave tog broda.
- 14 Viking se složio s dodatnih osam članova posade, ali je odbio odustati od svojeg plana.
- 15 Međutim, FSU još uvijek nije bio spreman suglasiti se s produljenjem sporazuma o broju zaposlenika te je u dopisu od 18. studenoga 2003. naveo da će produljenje prihvatiti samo uz dva uvjeta: s jedne strane da se Viking obveže da će bez obzira na moguću promjenu zastave broda Rosella nastaviti poštovati finsko pravo, primjenjivi kolektivni ugovor, opći sporazum i sporazum o broju zaposlenika na tom brodu i, s druge strane da eventualna promjena zastave neće dovesti do otpuštanja zaposlenika ni na kojem brodu pod finskom zastavom koji je u vlasništvu tog trgovačkog društva ni do promjene uvjeta zapošljavanja bez suglasnosti zaposlenika. U izjavama za javnost FSU je opravdao svoje stajalište potrebom za zaštitom finskih radnih mjesta.

- 16 Viking je 17. studenoga 2003. pokrenuo postupak pred radnim sudom (Finska) kako bi se utvrdilo da je, suprotno stajalištu FSU-a, sporazum o broju zaposlenika još uvijek obvezujući za stranke. Polazeći od svojeg stajališta da je sporazum o broju radnika istekao, FSU je, u skladu s finskim zakonom o medijaciji u socijalnim sukobima, najavio da u vezi s brodom Rosella namjerava započeti štrajk 2. prosinca 2003.
- 17 Viking je 24. studenoga 2003. obaviješten o postojanju okružnice ITF-a. Sljedećeg je dana podigao tužbu pred prvostupanjskim sudom u Helsinkiju (Finska) s ciljem zabrane štrajka koji je najavio FSU. Radni je sud sazvaio pripremnu raspravu za 2. prosinca 2003.
- 18 Sud koji je uputio zahtjev navodi da je FSU bio u potpunosti upoznat s činjenicom da je zbog njegova glavnog zahtjeva, a to je da u slučaju zamjene zastave broda posada treba i dalje biti zaposlena uz uvjete utvrđene finskim pravom i primjenjivim kolektivnim ugovorom, zamjena zastave besmislena jer je cilj te zamjene zastave u bitnome omogućiti Vikingu da smanji troškove plaća. Osim toga, posljedica registracije broda Rosella pod estonskom zastavom bila bi da Viking, barem kada je riječ o brodu Rosella, više ne bi imao pravo na državne potpore koje finska vlada odobrava brodovima pod finskom zastavom.
- 19 Tijekom postupka mirenja Viking se obvezao na to da u početnoj fazi zamjena zastave neće dovesti do otpuštanja. Budući da je FSU svejedno odbio odgoditi štrajk, Viking je 2. prosinca 2003. okončao spor tako što je prihvatio zahtjeve sindikata i obustavio sudski postupak. Osim toga, obvezao se na to da postupak zamjene zastave neće započeti prije 28. veljače 2005.
- 20 Republika Estonija postala je članica Europske unije 1. svibnja 2004.
- 21 Budući da je Rosella nastavila poslovati s gubitkom, Viking je i dalje namjeravao registrirati brod pod estonskom zastavom. Budući da je okružnica ITF-a i dalje bila na snazi jer je ITF nikada nije povukao, zahtjev koji je ITF uputio sindikatima članovima u vezi s brodom Rosella ostao je jednako tako na snazi.
- 22 Viking je 18. kolovoza 2004. podigao tužbu pred High Court of Justice of England and Wales, Queen's Bench Division (Commercial Court) (Visoki sud Engleske i Walesa, Odjel *Queen's Bench*, Trgovački sud, Ujedinjena Kraljevina) kojom je zatražio da se utvrdi da je djelovanje koje su poduzeli ITF i FSU u suprotnosti s člankom 43. UEZ-a, da se naloži povlačenje okružnice ITF-a i da se FSU-u zabrani kršenje prava koja Viking ostvaruje na temelju prava Zajednice.
- 23 Odlukom od 16. lipnja 2005. taj je sud odobrio zahtjev Vikinga uz obrazloženje da su kolektivnim djelovanjem i prijetnjom kolektivnog djelovanja ITF-a i FSU-a nametnuta ograničenja slobode poslovnog nastana protivna članku 43. UEZ-a i, podredno, da su kolektivno djelovanje i prijetnja kolektivnog djelovanja nezakonita ograničenja slobode kretanja radnika i slobode pružanja usluga u skladu s člancima 39. i 49. UEZ-a.
- 24 ITF i FSU su 30. lipnja 2005. uložili žalbu protiv te odluke pred sudom koji je uputio zahtjev. U prilog svojoj žalbi osobito su naveli da je pravo sindikata na poduzimanje kolektivnog djelovanja za očuvanje radnih mjesta temeljno pravo priznato glavom XI.

Ugovora u EZ-u, a osobito člankom 136. UEZ-a, čiji prvi stavak propisuje da „[i]majući na umu temeljna socijalna prava poput onih određenih u Europskoj socijalnoj povelji potpisanoj 18. listopada 1961. u Torinu te onih iz Povelje Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika iz 1989., Zajednica i države članice imaju za cilj promicanje zapošljavanja, poboljšanje životnih i radnih uvjeta, kako bi se na putu napretka omogućilo njihovo usklađivanje, odgovarajuću socijalnu zaštitu, socijalni dijalog, razvoj ljudskih potencijala u smislu trajne visoke stope zaposlenosti i borbe protiv isključenosti”.

- 25 Tvrđili su da upućivanje na Europsku socijalnu povelju i Povelju Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika uključuje upućivanje na pravo na štrajk koje je priznato tim pravnim instrumentima. Stoga sindikati imaju pravo na poduzimanje kolektivnog djelovanja protiv poslodavca s poslovnim nastanom u državi članici kako bi ga odvratili od preseljenja cjelokupnog ili dijela poduzeća u drugu državu članicu.
- 26 Postavljeno je pitanje je li namjera Ugovora zabraniti djelovanje sindikata kojim se poslodavca sprečava da ostvari svoje pravo poslovnog nastana zbog ekonomskih razloga. Analogno presudama Suda u vezi s glavom VI. Ugovora (presude od 21. rujna 1999., Albany, C-67/96, Zb., str. I-5751., od 12. rujna 2000., Pavlov i dr., C-180/98 do C-184/98, Zb., str. I-6451. i od 21. rujna 2000., van der Woude, C-222/98, Zb., str. I-7111.), tvrdi se da se glava III. Ugovora i članci koji se odnose na slobodno kretanje osoba i usluga ne primjenjuju na „prave sindikalne aktivnosti”.
- 27 Pod tim uvjetima Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division), smatrajući da ishod spora koji se pred njim vodi ovisi o tumačenju prava Zajednice, odlučio je prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

Područje primjene odredaba o slobodnom kretanju

1. Ako sindikat ili udruženje sindikata poduzmu kolektivno djelovanje protiv privatnog poduzeća tako da od tog poduzeća zahtijevaju sklapanje kolektivnog ugovora sa sindikatom u određenoj državi članici zbog kojeg za to poduzeće registracija broda pod zastavom druge države članice postaje besmislena, je li to djelovanje izvan područja primjene članka 43. UEZ-a i/ili Uredbe [...] br. 4055/86 na temelju socijalne politike EZ-a, uključujući, među ostalim, glavu XI. Ugovora o EZ-a, a osobito s obzirom na analogiju s obrazloženjem Suda u presudi [...] Albany (gore navedena, t. 52. do 64.)?

Izravan horizontalni učinak

2. Imaju li članak 43. UEZ-a i Uredba br. 4055/86 izravan horizontalni učinak tako da se na temelju njih privatnom poduzeću dodjeljuju prava na koja se može pozvati protiv treće strane, a osobito protiv sindikata ili udruženja sindikata u vezi s kolektivnim djelovanjem tog sindikata ili udruženja sindikata?

Postojanje ograničenja slobode kretanja

3. Ako sindikat ili udruženje sindikata poduzmu kolektivno djelovanje protiv privatnog poduzeća tako da od tog poduzeća zahtijevaju sklapanje kolektivnog

ugovora sa sindikatom u određenoj državi članici zbog kojeg za to poduzeće registracija broda pod zastavom druge države članice postaje besmislena, predstavlja li to djelovanje ograničenje u smislu članka 43. UEZ-a i/ili Uredbe br. 4055/86?

4. Je li politika udruženja sindikata prema kojoj bi brodovi trebali biti registrirani pod zastavom države u kojoj je brod predmet stvarnog vlasništva i nadzora tako da sindikati u državi stvarnog vlasništva broda imaju pravo sklapati kolektivne ugovore koji se odnose na taj brod izravno diskriminatorno, neizravno diskriminatorno ili nediskriminatorno ograničenje u skladu s člankom 43. UEZ-a ili Uredbom br. 4055/86?
5. Je li pri određivanju je li kolektivno djelovanje sindikata ili udruženja sindikata izravno diskriminatorno, neizravno diskriminatorno ili nediskriminatorno ograničenje u skladu s člankom 43. UEZ-a ili Uredbom br. 4055/86 relevantna subjektivna namjera sindikata koji poduzima djelovanje ili nacionalni sud mora odlučiti o pitanju isključivo na temelju objektivnih učinaka tog djelovanja?

Poslovni nastan / usluge

6. Ako društvo majka ima poslovni nastan u državi članici A i namjerava ostvariti pravo uspostavljanja poslovnog nastana tako da registrira brod pod zastavom države članice B s kojim će poslovati postojeće društvo kći u državi članici B koje je u stopostotnom vlasništvu društva majke te pod njezinim upravljanjem i nadzorom:
 - (a) može li prijetnja kolektivnog djelovanja ili stvarno kolektivno djelovanje sindikata ili udruženja sindikata kako bi gore navedeni postupak učinili besmislenim biti ograničenje prava poslovnog nastana društva majke u skladu s člankom 43. UEZ-a te
 - (b) ima li nakon promjene zastave društvo kći pravo pozvati se na Uredbu br. 4055/86 u vezi s uslugama koje pruža iz države članice B u državu članicu A?

Opravdanost

Izravna diskriminacija

7. Može li se kolektivno djelovanje sindikata ili udruženja sindikata koje je izravno diskriminatorno ograničenje u skladu s člankom 43. UEZ-a ili Uredbom br. 4055/86 načelno opravdati na temelju iznimke javnog poretka iz članka 46. UEZ-a:
 - (a) jer je poduzimanje kolektivnog djelovanja (uključujući štrajk) temeljno pravo zaštićeno pravom Zajednice i/ili
 - (b) jer se njime štite radnici?

Politika [ITF-a]: objektivna opravdanost

8. Postiže li se primjenom politike udruženja sindikata prema kojoj bi brodovi trebali biti registrirani pod zastavom države u kojoj je brod predmet stvarnog vlasništva i nadzora, tako da sindikati u državi stvarnog vlasništva broda imaju pravo sklapati kolektivne ugovore koji se odnose na taj brod, pravedna ravnoteža između, s jedne strane, temeljnog socijalnog prava na poduzimanje kolektivnog djelovanja i, s druge strane, slobode poslovnog nastana i pružanja usluga te je li ona objektivno opravdana, prikladna, proporcionalna i u skladu s načelom uzajamnog priznavanja?

Djelovanja FSU-a: objektivna opravdanost

9. Ako:
- je društvo majka u državi članici A vlasnik broda koji plovi pod zastavom države članice A i pruža usluge trajektnog prijevoza između države članice A i države članice B služeći se tim brodom,
 - društvo majka želi registrirati brod pod zastavom države članice B kako bi primjenjivalo uvjete zapošljavanja koji su nepovoljniji od onih u državi članici A,
 - je društvo majka u državi članici A stopostotni vlasnik društva kćeri u državi članici B i ako je to društvo kći pod njezinim upravljanjem i nadzorom,
 - je namjera da će društvo kći poslovati s brodom kada bude registriran pod zastavom države članice B s posadom koja je zaposlena u državi članici B i na koju se primjenjuje kolektivni ugovor o kojem se pregovaralo sa sindikatom članom ITF-a u državi članici B,
 - je društvo majka i dalje stvarni vlasnik broda i ako se brod bez posade daje u zakup društvu kćeri,
 - će brod nastaviti pružati usluge svakodnevnog trajektnog prijevoza između države članice A i države članice B,
 - sindikat s poslovnim nastanom u državi članici A poduzme kolektivno djelovanje kako bi društvo majku ili društvo kćer obvezao da s tim sindikatom sklopi ugovor prema kojem će se uvjeti prihvatljivi sindikatu u državi članici A primjenjivati na posadu broda čak i nakon promjene zastave i zbog kojega je za društvo majku registracija broda pod zastavom države članice B besmislena,
- postiže li se tim kolektivnim djelovanjem u vidu štrajka pravedna ravnoteža između temeljnog socijalnog prava na poduzimanje kolektivnog djelovanja, s jedne strane, i slobode poslovnog nastana i pružanja usluga, s druge strane, te je li ono objektivno opravdano, prikladno, proporcionalno i u skladu s načelom uzajamnog priznavanja?

10. Bi li odgovor na deveto pitanje bio drukčiji ako bi se društvo majka u svoje ime i u ime svih trgovačkih društava unutar iste skupine obvezalo pred sudom da zbog promjene zastave neće prekinuti radni odnos ni s jednim od svojih zaposlenika (pri čemu se tom obvezom ne zahtijeva produljenje ugovora o kratkoročnom zapošljavanju i ne sprečava preraspodjela zaposlenika pod jednakim uvjetima)?”

O prethodnim pitanjima

Uvodna očitovanja

- 28 Valja podsjetiti da je prema ustaljenoj sudskoj praksi, u okviru suradnje između Suda i nacionalnih sudova, uređene člankom 234. UEZ-a, isključivo u nadležnosti nacionalnog suda, pred kojim se spor rješava i koji ima dužnost donijeti presudu, na temelju činjenica spora utvrditi potrebu za prethodnom odlukom koja će mu pomoći u donošenju presude, kao i relevantnost pitanja koja upućuje Sudu. Međutim, Sud je zbog toga utvrdio da ne može odlučivati o prethodnom pitanju koje je uputio nacionalni sud ako je očito da tumačenje ili ocjena valjanosti pravila Zajednice koje je zatražio nacionalni sud nemaju nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom glavnog postupka, ili ako je problem hipotetičke prirode (vidjeti presude od 15. prosinca 1995., *Bosman*, C-415/93, Zb., str. I-4921., t. 59. i 61., kao i od 25. listopada 2005., *Schulte*, C-350/03, Zb., str. I-9215., t. 43.).
- 29 U ovom slučaju zahtjev za prethodnu odluku odnosi se, s jedne strane, na tumačenje odredaba Ugovora o slobodi poslovnog nastana i, s druge strane, na tumačenje Uredbe br. 4055/86 o primjeni načela slobode pružanja usluga u pomorskom prometu.
- 30 Međutim, budući da se pitanje slobode pružanja usluga može postaviti tek nakon promjene zastave broda *Rosella* koju je predvidio *Viking* i budući da na dan postavljanja prethodnih pitanja Sudu zastava broda još nije bila promijenjena, zahtjev za prethodnu odluku hipotetičke je prirode i stoga nedopušten u mjeri u kojoj se odnosi na tumačenje Uredbe br. 4055/86.
- 31 Pod tim uvjetima, na pitanja koja je postavio nacionalni sud valja odgovoriti samo u mjeri u kojoj se odnose na tumačenje članka 43. UEZ-a.

Prvo pitanje

- 32 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 43. UEZ-a tumačiti u smislu da je kolektivno djelovanje koje poduzme sindikat ili skupina sindikata protiv poduzeća kako bi to poduzeće potaknuli na sklapanje kolektivnog ugovora čijim se uvjetima poduzeće odvrća od ostvarivanja slobode poslovnog nastana, izvan područja primjene tog članka.
- 33 U tom pogledu valja napomenuti da se prema ustaljenoj sudskoj praksi članci 39., 43. i 49. UEZ-a ne primjenjuju samo na djelovanja tijela javne vlasti, nego se protežu i na pravila druge naravi kojima se kolektivno uređuje plaćeno zaposlenje, samozapošljavanje i pružanje usluga (vidjeti presude od 12. prosinca 1974., *Walrave i Koch*, 36/74, Zb., str. 1405., t. 17., od 14. srpnja 1976., *Donà*, 13/76, Zb., str. 1333., t. 17., gore navedenu presudu *Bosman*, t. 82., presude od 11. travnja 2000., *Deliège*, C-

51/96 i C-191/97, Zb., str. I-2549., t. 47., od 6. lipnja 2000., Angonese, C-281/98, Zb., str. I-4139., t. 31., kao i od 19. veljače 2002., Wouters i dr., C-309/99, Zb., str. I-1577., t. 120.).

- 34 Budući da su uvjeti rada u različitim državama članicama ponekad uređeni zakonima ili propisima, a ponekad kolektivnim ugovorima i drugim aktima koje sklapaju ili usvajaju osobe privatnog prava, ograničavanje primjene zabrana koje su utvrđene tim člancima na akte tijela javne vlasti moglo bi uzrokovati nejednakost u njihovoj primjeni (vidjeti po analogiji gore navedene presude Walrave i Koch, t. 19., Bosman, t. 84., i Angonese, t. 33.).
- 35 U ovom slučaju valja utvrditi, s jedne strane, da se organizacija kolektivnog djelovanja sindikata radnika mora smatrati pravnom autonomijom tih organizacija, koje nisu subjekti javnog prava i koje tu autonomiju uživaju na temelju sindikalnih prava koja su im dodijeljena osobito nacionalnim pravom.
- 36 S druge strane, kao što tvrde FSU i ITF, kolektivno djelovanje kao što je ono u glavnom postupku, koje je možda posljednje sredstvo sindikalnih organizacija za ostvarivanje njihovih zahtjeva za kolektivno uređenje rada zaposlenika Vikinga, valja smatrati neraskidivo povezanim s kolektivnim ugovorom koji FSU nastoji sklopiti.
- 37 Iz toga slijedi da je kolektivno djelovanje kao što je ono opisano u prvom pitanju suda koji je uputio zahtjev u načelu obuhvaćeno područjem primjene članka 43. UEZ-a.
- 38 Taj se zaključak ne dovodi u pitanje različitim argumentima FSU-a, ITF-a i određenih država članica koji su podnijeli očitovanja Sudu u prilog stajalištu protivnom onomu iz prethodne točke.
- 39 Kao prvo, danska vlada ističe da su pravo na udruživanje, pravo na štrajk i pravo uvođenja mjera isključenja s posla izvan područja primjene temeljne slobode iz članka 43. UEZ-a jer, u skladu s člankom 137. stavkom 5. UEZ-a, kako je izmijenjen Ugovorom iz Nice, uređivanje tih prava nije u nadležnosti Zajednice.
- 40 U tom pogledu dovoljno je podsjetiti da iako države članice u područjima koja nisu u nadležnosti Zajednice mogu u načelu utvrditi uvjete postojanja prava i načine njihova ostvarivanja, države članice pri ostvarivanju te nadležnosti ipak moraju poštovati pravo Zajednice (vidjeti po analogiji u području socijalne sigurnosti presude od 28. travnja 1998., Decker, C-120/95, Zb., str. I-1831., t. 22. i 23., kao i Kohll, C-158/96, Zb., str. I-1931., t. 18. i 19.; u području izravnog oporezivanja presude od 4. ožujka 2004., Komisija/Francuska, C-334/02, Zb., str. I-2229., t. 21. i od 13. prosinca 2005., Marks & Spencer, C-446/03, Zb., str. I-10837., t. 29.).
- 41 Stoga, činjenica da se članak 137. UEZ-a ne primjenjuje na pravo na štrajk ni na pravo uvođenja mjera isključenja s posla nije takva da se njome isključuje primjena članka 43. UEZ-a na kolektivno djelovanje kao što je ono u glavnom postupku.
- 42 Nadalje, u skladu s očitovanjima danske i švedske vlade, pravo na poduzimanje kolektivnog djelovanja, uključujući pravo na štrajk, temeljno je pravo koje je kao takvo izvan područja primjene članka 43. UEZ-a.

- 43 U tom pogledu valja istaknuti da je pravo na poduzimanje kolektivnog djelovanja, uključujući pravo na štrajk, priznato različitim međunarodnim instrumentima koje su države članice potpisale ili na kojima su surađivale, kao što su Europska socijalna povelja potpisana 18. listopada 1961. u Torinu, na koju se, štoviše, izričito upućuje u članku 136. UEZ-a, i Konvencija br. 87 o slobodi udruživanja i zaštiti prava na organiziranje koju je 9. srpnja 1948. donijela Međunarodna organizacija rada, i instrumentima koje su te države članice razvile na razini Zajednice ili u okviru Europske unije, kao što su Povelja Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika donesena 9. prosinca 1989. na sastanku Europskog vijeća održanom u Strasbourgu, na koju se jednako tako upućuje u članku 136. UEZ-a, i Povelja o temeljnim pravima Europske unije proglašena 7. prosinca 2000. u Nici (SL C 364, str. 1.).
- 44 Iako pravo na poduzimanje kolektivnog djelovanja, uključujući pravo na štrajk, stoga valja priznati kao temeljno pravo koje čini sastavni dio općih načela prava Zajednice, čije poštovanje Sud osigurava, ostvarivanje tog prava podliježe određenim ograničenjima. Kako je potvrđeno člankom 28. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, ta prava valja zaštititi u skladu s pravom Zajednice te nacionalnim zakonodavstvima i praksom. Osim toga, kao što proizlazi iz točke 5. ove presude, u skladu s finskim pravom, pravo na štrajk ne može se ostvariti osobito ako je štrajk protivan moralu ili zabranjen nacionalnim pravom ili pravom Zajednice.
- 45 U tom je pogledu Sud već presudio da je zaštita temeljnih prava legitiman interes koji u načelu opravdava ograničavanje obveza određenih pravom Zajednice, čak i na osnovi temeljne slobode zajamčene Ugovorom, kao što su sloboda kretanja robe (vidjeti presudu od 12. lipnja 2003., Schmidberger, C-112/00, Zb., str. I-5659., t. 74.) ili sloboda pružanja usluga (vidjeti presudu od 14. listopada 2004., Omega, C-36/02, Zb., str. I-9609., t. 35.).
- 46 Međutim, u gore navedenim presudama Schmidberger i Omega Sud je presudio da ostvarivanje predmetnih temeljnih prava, odnosno slobode izražavanja i slobode udruživanja te poštovanja ljudskog dostojanstva, nije izvan područja primjene odredaba Ugovora te je smatrao da njihovo ostvarivanje valja uskladiti sa zahtjevima koji se odnose na prava zaštićena Ugovorom i u skladu s načelom proporcionalnosti (vidjeti u tom smislu gore navedene presude Schmidberger, t. 77., i Omega, t. 36.).
- 47 Iz prethodno navedenog proizlazi da temeljna narav prava na poduzimanje kolektivnog djelovanja nije takva da članak 43. UEZ-a nije primjenjiv na kolektivno djelovanje kao što je ono u glavnom postupku.
- 48 Naposljetku, FSU i ITF tvrde da obrazloženje Suda u gore navedenoj presudi Albany treba po analogiji primijeniti na predmet u glavnom postupku, jer su određena ograničenja slobode poslovnog nastana i slobode pružanja usluga svojstvena kolektivnom djelovanju poduzetom u okviru kolektivnih pregovora.
- 49 U tom pogledu valja podsjetiti da je Sud u točki 59. gore navedene presude Albany, nakon što je utvrdio da su kolektivnim ugovorima sklopljenima između predstavničkih organizacija poslodavaca i radnika svojstveni određeni učinci koji ograničavaju tržišno natjecanje, ipak presudio da bi ciljevi socijalne politike koje takvi ugovori slijede bili ozbiljno ugroženi kada bi se prilikom traženja zajedničkih mjera za poboljšanje uvjeta

zapošljavanja i rada na socijalne partnere primjenjivao članak 85. stavak 1. Ugovora o EZ-u (sada članak 81. stavak 1. UEZ-a).

- 50 Sud je na temelju toga u točki 60. gore navedene presude Albany zaključio da, s obzirom na takve ciljeve, treba smatrati da ugovori sklopljeni u okviru kolektivnih pregovora socijalnih partnera zbog svoje prirode i svrhe ne ulaze u područje primjene članka 85. stavka 1. Ugovora.
- 51 Međutim, valja utvrditi da se to obrazloženje ne može prenijeti na temeljne slobode iz glave III. Ugovora.
- 52 Suprotno tvrdnjama FSU-a i ITF-a, ne može se smatrati da je ostvarivanju sindikalnih prava i prava na poduzimanje kolektivnog djelovanja svojstveno dovodenje u pitanje tih temeljnih sloboda u određenoj mjeri.
- 53 Nadalje valja naglasiti da isključivanje sporazuma ili aktivnosti iz područja primjene odredaba Ugovora o zaštiti tržišnog natjecanja ne znači da su taj sporazum ili ta aktivnost jednako tako izvan područja primjene odredaba Ugovora o slobodnom kretanju osoba ili usluga, jer se ta dva skupa odredaba primjenjuju u drukčijim okolnostima (vidjeti u tom smislu presudu od 18. srpnja 2006., Meca-Medina i Majcen/Komisija, C-519/04 P, Zb., str. I-6991.).
- 54 Naposljetku valja podsjetiti da je Sud već presudio da uvjeti kolektivnih ugovora nisu izuzeti iz područja primjene odredaba Ugovora o slobodi kretanja osoba (presude od 15. siječnja 1998., Schöning-Kougebetopoulou, C-15/96, Zb., str. I-47., od 24. rujna 1998., Komisija/Francuska, C-35/97, Zb., str. I-5325. i od 16. rujna 2004., Merida, C-400/02, Zb., str. I-8471.).
- 55 S obzirom na prethodno navedeno, na prvo pitanje valja odgovoriti da članak 43. UEZ-a treba tumačiti u smislu da u načelu kolektivno djelovanje koje poduzme sindikat ili skupina sindikata protiv poduzeća kako bi to poduzeće potaknuli na sklapanje kolektivnog ugovora čijim se uvjetima poduzeće odvraća od ostvarivanja slobode poslovnog nastana nije izuzeto iz područja primjene tog članka.

Drugo pitanje

- 56 Sud koji je uputio zahtjev tim pitanjem u biti pita dodjeljuju li se člankom 43. UEZ-a privatnom poduzeću prava na koja se može pozvati protiv sindikata ili udruženja sindikata.
- 57 Pri odgovaranju na to pitanje valja podsjetiti na to da iz sudske prakse Suda proizlazi da bi ukidanje prepreka slobodnom kretanju osoba između država članica bilo ugroženo ako bi se ukidanje barijera državnog porijekla moglo neutralizirati preprekama koje proizlaze iz izvršavanja pravne autonomije od strane udruženja ili organizacija koje nisu osobe javnog prava (vidjeti gore navedene presude Walrave i Koch, t. 18., Bosman, t. 83., Deliège, t. 47., Angonese, t. 32., i Wouters i dr., t. 120.).
- 58 Sud je osim toga već presudio, s jedne strane, da su određene odredbe Ugovora doista formalno upućene državama članicama ne isključuje istovremenu dodjelu prava svakom pojedincu koji ima interes za ispunjenje obveza propisanih tim odredbama i, s

druge strane, da se zabrana dovođenja u pitanje temeljne slobode utvrđene odredbom Ugovora koja je po prirodi obvezna osobito primjenjuje na sve sporazume koji kolektivno reguliraju plaćeni rad (vidjeti u tom smislu presudu od 8. travnja 1976., Defrenne, 43/75, Zb., str. 455., t. 31. i 39.).

- 59 Ta razmatranja valja primijeniti i na članak 43. UEZ-a kojim se utvrđuje temeljna sloboda.
- 60 U ovom slučaju valja utvrditi da, kako proizlazi iz točaka 35. i 36. ove presude, kolektivno djelovanje koje su poduzeli FSU i ITF za cilj ima sklapanje kolektivnog ugovora s namjerom kolektivnog uređenja rada zaposlenika Vikinga i da su ta dva sindikata organizacije koje nisu subjekti javnog prava, već ostvaruju pravnu autonomiju koja im je dodijeljena osobito nacionalnim pravom.
- 61 Iz toga proizlazi da članak 43. UEZ-a valja tumačiti u smislu da se u okolnostima kao što su one u glavnom postupku privatno poduzeće može na njega pozvati protiv sindikata ili udruženja sindikata.
- 62 To je tumačenje potkrijepljeno sudskom praksom u pogledu odredaba Ugovora o slobodnom kretanju robe iz koje proizlazi da, umjesto posljedica djelovanja koja je poduzela država, ograničenja mogu biti posljedica djelovanja pojedinaca ili skupina pojedinaca (vidjeti presudu od 9. prosinca 1997., Komisija/Francuska, C-265/95, Zb., str. I-6959, t. 30., kao i gore navedenu presudu Schmidberger, t. 57. i 62.).
- 63 Tumačenje iz točke 61. ove presude ne dovodi se u pitanje ni okolnošću da ograničenje iz spora koji se vodi pred sudom koji je uputio zahtjev ne proizlazi iz ostvarivanja prava dodijeljenog finskim nacionalnim pravom, kao što je u ovom slučaju pravo na poduzimanje kolektivnog djelovanja, uključujući pravo na štrajk.
- 64 Valja dodati da suprotno tvrdnjama, osobito onima ITF-a, iz sudske prakse Suda na koju se podsjeća u točki 57. ove presude ne proizlazi da se to tumačenje primjenjuje samo na kvazijavne organizacije ili udruženja koja obnašaju regulatornu funkciju i imaju kvazizakonodavne ovlasti.
- 65 U toj sudskoj praksi nema nikakvih naznaka na temelju kojih bi se valjano moglo poduprijeti stajalište da se ona primjenjuje samo na udruženja ili organizacije koje obnašaju regulatornu funkciju ili imaju kvazizakonodavne ovlasti. Nadalje valja utvrditi da ostvarujući svoju autonomnu ovlast koja se temelji na njihovim sindikalnim pravima da s poslodavcima ili profesionalnim organizacijama pregovaraju o uvjetima zapošljavanja i plaćama radnika, sindikati sudjeluju u izradi sporazuma kojima se kolektivno uređuje plaćeni rad.
- 66 S obzirom na ta razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti da se člankom 43. UEZ-a privatnom poduzeću dodjeljuju prava na koja se može pozvati protiv sindikata ili udruženja sindikata.

Treće do deseto pitanje

67 Tim pitanjima, koja valja razmotriti zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita Sud je li kolektivno djelovanje kao ono u glavom postupku ograničenje u smislu članka 43. UEZ-a i, ako je tako, u kojoj je mjeri takvo ograničenje opravdano.

Postojanje ograničenja

68 Prvo valja podsjetiti, kao što je Sud već u više navrata učinio, da je sloboda poslovnog nastana jedno od temeljnih načela Zajednice i da su odredbe Ugovora kojima se jamči ta sloboda izravno primjenjive od završetka prijelaznog razdoblja. Tim se odredbama osigurava pravo poslovnog nastana u drugoj državi članici ne samo državljanima Zajednice, već i trgovačkim društvima iz članka 48. UEZ-a (presuda od 27. rujna 1988., *Daily Mail i General Trust*, 81/87, Zb., str. 5483., t. 15.).

69 Nadalje, Sud je smatrao da iako je cilj odredaba Ugovora o slobodi poslovnog nastana osobito osigurati trgovačkim društvima i državljanima drugih država članica u državi članici domaćinu jednako postupanje kakvo uživaju i njezini vlastiti državljani, one također zabranjuju da država članica podrijetla onemogućava jednom od svojih državljana ili trgovačkih društava koja su osnovana u skladu s njezinim zakonodavstvom i obuhvaćena definicijom iz članka 48. UEZ-a uspostavljanje poslovnog nastana u drugoj državi članici. Prava zajamčena člancima 43. i 48. UEZ-a izgubila bi smisao ako bi država članica podrijetla mogla poduzećima zabraniti da odu u drugu državu članicu i tamo uspostave poslovni nastan (vidjeti gore navedenu presudu *Daily Mail i General Trust*, t. 16.).

70 Kao drugo valja istaknuti da iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da definicija poslovnog nastana u smislu tih članaka Ugovora uključuje stvarno obavljanje gospodarske djelatnosti u okviru stalne poslovne jedinice u drugoj državi članici na neodređeno vrijeme i da se registracija broda ne može odvojiti od ostvarivanja slobode poslovnog nastana ako je taj brod sredstvo za obavljanje gospodarske djelatnosti koja uključuje stalnu poslovnu jedinicu u državi članici registracije (presuda od 25. srpnja 1991., *Factortame i dr.*, C-221/89, Zb., str. I-3905., t. 20. do 22.).

71 Sud je na temelju toga zaključio da uvjeti utvrđeni za registraciju brodova ne smiju predstavljati prepreku slobodi poslovnog nastana u smislu članaka 43. i 48. UEZ-a (gore navedena presuda *Factortame i dr.*, t. 23.).

72 U ovom slučaju s jedne strane nije sporno da je posljedica kolektivnog djelovanja kao što je ono koje je predvidio FSU to da je, kao što je istaknuo sud koji je uputio zahtjev, Vikingovo ostvarivanje prava na slobodu poslovnog nastana manje privlačno ili gotovo besmisleno u mjeri u kojoj se tim djelovanjem Vikingu i njegovom društvu *kéeri*, Vikingu Eesti, onemogućava da uživaju jednako postupanje u državi članici domaćinu kao drugi gospodarski subjekti s poslovnim nastanom u toj državi.

73 S druge strane valja smatrati da je kolektivno djelovanje kojim ITF provodi politiku borbe protiv uporabe zastave pogodnosti, čiji je primarni cilj, kao što proizlazi iz očitovanja ITF-a, spriječiti vlasnike brodova da svoje brodove registriraju u državi koja nije država državljanstva stvarnih vlasnika, barem takvo da se njime ograničava ostvarivanje prava Vikinga na slobodu poslovnog nastana.

- 74 Iz toga proizlazi da je kolektivno djelovanje kao što je ono u glavnom postupku ograničenje slobode poslovnog nastana u smislu članka 43. UEZ-a.

Opravdanost ograničenja

- 75 Iz sudske prakse Suda proizlazi da ograničenje slobode poslovnog nastana može biti prihvatljivo samo ako ima legitiman cilj koji je u skladu s Ugovorom i ako je opravdano važnim razlozima u općem interesu. No, čak i u takvom slučaju, ono svejedno mora biti prikladno za ostvarenje cilja kojem teži, a ne smije ići dalje od onoga što je potrebno za ostvarenje tog cilja (vidjeti osobito presudu od 30. studenoga 1995., Gebhard, C-55/94, Zb., str. I-4165., t. 37., i gore navedenu presudu Bosman, t. 104.).
- 76 ITF, osobito uz potporu njemačke vlade, Irske i finske vlade, tvrdi da su ograničenja u glavnom postupku opravdana jer su nužna za osiguravanje zaštite temeljnog prava priznatog pravom Zajednice i jer je njihov cilj zaštita prava radnika, što je važan razlog u općem interesu.
- 77 U tom pogledu valja utvrditi da je pravo na poduzimanje kolektivnog djelovanja za zaštitu radnika legitiman cilj kojim se u načelu opravdava ograničavanje temeljnih sloboda zajamčenih Ugovorom (vidjeti u tom smislu gore navedenu presudu Schmidberger, t. 74.) i da je zaštita radnika jedan od važnih razloga u općem interesu koje je Sud priznao (vidjeti osobito presude od 23. studenoga 1999., Arblade i dr., C-369/96 i C-376/96, Zb., str. I-8453., t. 36., od 15. ožujka 2001., Mazzoleni i ISA, C-165/98, Zb., str. I-2189., t. 27. i od 25. listopada 2001., Finalarte i dr., C-49/98, C-50/98, C-52/98 do C-54/98 i C-68/98 do C-71/98, Zb., str. I-7831., t. 33.).
- 78 Valja dodati da, u skladu s člankom 3. stavkom 1. točkama (c) i (j) UEZ-a, djelovanje Zajednice obuhvaća ne samo „unutarnje tržište koje karakterizira uklanjanje prepreka slobodnom kretanju robe, osoba, usluga i kapitala između država članica”, već i „socijalnu politiku”. U članku 2. UEZ-a navedeno je da je zadaća Zajednice osobito da promiče „skladan i uravnotežen razvoj gospodarskih djelatnosti” i „visoku razinu zaposlenosti i socijalne zaštite”.
- 79 Budući da stoga Zajednica ima ne samo gospodarski, već i socijalni cilj, prava iz odredaba Ugovora o slobodi kretanja robe, osoba, usluga i kapitala moraju biti uravnotežena s ciljevima socijalne politike, koji uključuju, kao što među ostalim proizlazi iz članka 136. prvog stavka UEZ-a, poboljšanje životnih i radnih uvjeta kako bi se na putu napretka omogućilo njihovo usklađivanje, odgovarajuću socijalnu zaštitu i socijalni dijalog.
- 80 U ovom je slučaju na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri odnose li se ciljevi koje FSU i ITF nastoje ostvariti poduzetim kolektivnim djelovanjem na zaštitu radnika.
- 81 Kao prvo, u pogledu kolektivnog djelovanja koje je poduzeo FSU, čak i ako bi se na prvi pogled opravdano moglo smatrati da je cilj tog djelovanja, koje je usmjereno na zaštitu radnih mjesta i uvjeta zapošljavanja članova tog sindikata na koje će negativno utjecati promjena zastave broda Rosella, zaštita radnika, takvo stajalište više ne bi bilo održivo ako bi se utvrdilo da predmetna radna mjesta i uvjeti zapošljavanja nisu bili ugroženi ni u ozbiljnoj opasnosti.

- 82 To bi osobito bio slučaj ako bi se pokazalo da je obveza iz desetog pitanja suda koji je uputio zahtjev s pravnog stajališta jednako ograničavajuća kao i uvjeti kolektivnog ugovora i ako je takve naravi da se njome radnicima jamči poštovanje zakonskih odredaba i očuvanje uvjeta kolektivnog ugovora kojim je uređen njihov radni odnos.
- 83 Ako iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku ne proizlazi jasno kakav je točan pravni doseg koji valja pripisati obvezi kao što je ona iz desetog pitanja, na sudu koji je uputio zahtjev je da utvrdi jesu li radna mjesta ili uvjeti zapošljavanja onih članova sindikata na koje je mogla utjecati promjena zastave broda Rosella bili ugroženi ili u ozbiljnoj opasnosti.
- 84 Ako bi nakon ispitivanja zaključio da su u predmetu koji se pred njim vodi radna mjesta ili uvjeti zapošljavanja članova FSU-a na koje bi mogla negativno utjecati promjena zastave broda Rosella stvarno ugroženi ili u ozbiljnoj opasnosti, sud koji je uputio zahtjev morao bi tada utvrditi je li kolektivno djelovanje koje je poduzeo FSU prikladno za osiguravanje ostvarivanja predmetnog cilja i da ne prekoračuje ono što je nužno za postizanje tog cilja.
- 85 U tom pogledu valja podsjetiti da je samo nacionalni sud nadležan ocijeniti činjenice u glavnom postupku i protumačiti nacionalno zakonodavstvo te utvrditi odgovara li i u kojoj mjeri to kolektivno djelovanje tim zahtjevima, pri čemu je Sud, koji je pozvan dati nacionalnom sudu koristan odgovor, nadležan da mu da naznake na temelju spisa predmeta u glavnom postupku, kao i na temelju usmenih i pisanih očitovanja koja su mu podnesena, kako bi nacionalnom sudu omogućio da donese presudu u postupku koji se pred njim vodi.
- 86 U pogledu prikladnosti djelovanja koje je FSU poduzeo za ostvarivanje postavljenih ciljeva u predmetu u glavnom postupku, valja podsjetiti da nije sporno da kolektivno djelovanje, kao što su kolektivni pregovori i kolektivni ugovori, u konkretnim okolnostima određenog predmeta može biti jedno od glavnih sredstava kojima sindikati štite interese svojih članova (Europski sud za ljudska prava, presude *Syndicat national de la police belge protiv Belgije* od 27. listopada 1975., serija A br. 19, i *Wilson, National Union of Journalists i dr. protiv Ujedinjene Kraljevine* od 2. srpnja 2002., *Recueil des arrêts et décisions* 2002-V, t. 44.).
- 87 U pogledu pitanja prekoračuje ide li kolektivno djelovanje u glavnom postupku ono što je nužno za ostvarivanje predmetnog cilja ili ne, na sudu je koji je uputio zahtjev da s jedne strane osobito ispita nije li, na temelju nacionalnog zakonodavstva i prava koje se odnosi na kolektivne ugovore i koje je primjenjivo na to djelovanje, FSU imao na raspolaganju druga sredstva, kojima se u manjoj mjeri ograničava sloboda poslovnog nastana, za uspješan završetak kolektivnih pregovora s Vikingom i, s druge strane, je li sindikat iscrpio ta sredstva prije poduzimanja tog djelovanja.
- 88 Kao drugo, u vezi s kolektivnim djelovanjem s ciljem provedbe politike ITF-a, valja istaknuti da ako se tom politikom vlasnike brodova onemogućuje da svoje brodove registriraju u državi koja nije država državljanstva stvarnih vlasnika tih brodova, ograničenja slobode poslovnog nastana proizišla iz takvog djelovanja ne mogu biti objektivno opravdana. Neovisno o tome, kako je istaknuto u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku, cilj je te politike jednako tako zaštita i unaprjeđenje uvjeta zapošljavanja pomoraca.

- 89 Međutim, kao što proizlazi iz spisa podnesenog Sudu, u okviru svoje politike borbe protiv uporabe zastave pogodnosti ITF je na zahtjev jednog od svojih članova dužan pokrenuti akciju solidarnosti protiv stvarnog vlasnika broda koji je registriran u državi koja nije država državljanstva tog vlasnika, bez obzira na to hoće li ili neće ostvarivanje prava tog vlasnika na slobodu poslovnog nastana imati štetne posljedice na rad ili uvjete zapošljavanja njegovih zaposlenika. Stoga je, kako je Viking tvrdio tijekom rasprave, a ITF mu u tom pogledu nije proturječio, politika da pravo na kolektivne pregovore zadržavaju sindikati države državljanstva stvarnog vlasnika broda jednako tako primjenjiva i kada je brod registriran u državi koja radnicima jamči višu razine socijalne zaštite od one koju bi uživali u prvoj državi.
- 90 S obzirom na ta razmatranja, na treće do deseto pitanje valja odgovoriti da članak 43. UEZ-a treba tumačiti u smislu da je kolektivno djelovanje kao što je ono u glavnom postupku, kojim se poduzeće s registriranim sjedištem u određenoj državi članici nastoji potaknuti na sklapanje kolektivnog ugovora sa sindikatom s poslovnim nastanom u toj državi članici i na primjenu uvjeta utvrđenih tim ugovorom na zaposlenike društva kćeri tog poduzeća s poslovnim nastanom u drugoj državi članici, ograničenje u smislu tog članka. To ograničenje u načelu može biti opravdano važnim razlogom u općem interesu, kao što je zaštita radnika, ako je utvrđeno da je ograničenje prikladno za ostvarenje legitimnog cilja kojem teži i da ne prekoračuje ono što je nužno za postizanje tog cilja.

Troškovi

- 91 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

1. **Članak 43. UEZ-a treba tumačiti u smislu da u načelu kolektivno djelovanje koje poduzme sindikat ili skupina sindikata protiv privatnog poduzeća kako bi to poduzeće potaknuli na sklapanje kolektivnog ugovora čijim se uvjetima poduzeće odvrća od ostvarivanja slobode poslovnog nastana nije izuzeto iz područja primjene tog članka.**
2. **Člankom 43. UEZ-a privatnom se poduzeću dodjeljuju prava na koja se može pozvati protiv sindikata ili udruženja sindikata.**
3. **Članak 43. UEZ-a treba tumačiti u smislu da je kolektivno djelovanje kao što je ono u glavnom postupku, kojim se privatno poduzeće s registriranim sjedištem u određenoj državi članici nastoji potaknuti na sklapanje kolektivnog ugovora sa sindikatom s poslovnim nastanom u toj državi članici i na primjenu uvjeta utvrđenih tim ugovorom na zaposlenike društva kćeri tog poduzeća s poslovnim nastanom u drugoj državi članici, ograničenje u smislu tog članka.**

To ograničenje u načelu može biti opravdano važnim razlogom u općem interesu, kao što je zaštita radnika, ako je utvrđeno da je ograničenje

**prikladno za ostvarenje legitimnog cilja kojem teži i da ne prekoračuje
ono što je nužno za postizanje tog cilja.**

[Potpisi]

* Jezik postupka: engleski

RADNI PRIJEVOD